

KONCERT ALMATIBAN

EGYETLEN UTAZÓ NEM VER NAGY PORT,
EGYETLEN HANG NEM HALLATSZIK¹

„Néhány szó a művészetemről, az elmúlt néhány évben végzett munkámról. Azt szeretném mondani, hogy az a bemelegítés volt, még semmit nem láttatok. Találkozunk szeptember 23-án Kazahsztánban.” – írta Dimash Qudaibergen² augusztus 14-én.³

Tartalom:

Bevezetés
A koncert
A The Story of One Sky-ról
Közönségtalálkozó (Meeting with Dears)
A népi hangszerek múzeumában
Magyar vonatkozások
Zene és történelem Almati utcáin, terein

Kitűzőterv:
[Grafikata Art](#)

Ekkor már egy hónapja megvolt a jegyem a koncertre, hiszen már a kezdet kezdetén, évekkkel ezelőtt – látva az addigi koncertvideóit – eldöntöttem, hogy ha valaha is elmegyek valamelyik koncertjére, kizárólag hazaira. Neki vagy nekem hazaira. Minthogy még most is csekély esélyét látom annak, hogy valaha is föllép nálunk, lélekben már évekkkel ezelőtt fölkészültem a négy és fél-ötezer kilométeres útra.

Ez a kijelentés: „az bemelegítés volt, még semmit nem láttatok” egy visszafogott, fiatal művésztől ugyan meglepően hatott – még úgy is, hogy a korábban vele nagyinterjú⁴ készítő tévés

¹ Kazak közmondás

² Dimash Qudaibergen (sz. 1994) kazak énekes, zeneszerző, multiinstrumentalista, operaénekesi, popzenei, és zeneszerzői képzettséggel. Ötvözi a klasszikus, a pop és a népzenei elemeket. Hangterjedelme – amit a maga részéről csak egy eszközének tartja – meghaladja a 7 oktávot (jelenleg C1-D8 – <https://youtu.be/1rNy2vrRJ6c>).

³ Július 7-én már [előrevetítette](#): „Fogalmatok sincs, mi vár rátok a szeptember 23-ai koncerten.”

⁴ Ez az [Amánat, Dimash a kazak](#) c. írás végén is megtalálható interjú zenei és pedagógiai szempontból is tanulságos. Két részre bontva magyar feliratokkal is. [1. rész](#) [2. rész](#)

műsorvezető, Dana Nurzsigit szavai is visszacsengtek (*mindannyian tudjuk már, mit várhatunk Dimash-tól, és mégis minden alkalommal okoz meglepetéseket. Olyan, mint egy bűvész: nem tudod, hogy melyik zsebéből kerül elő legközelebb a zseton.*⁵) –, de azt sejtette, hogy valami "nagy dobásra" készül.

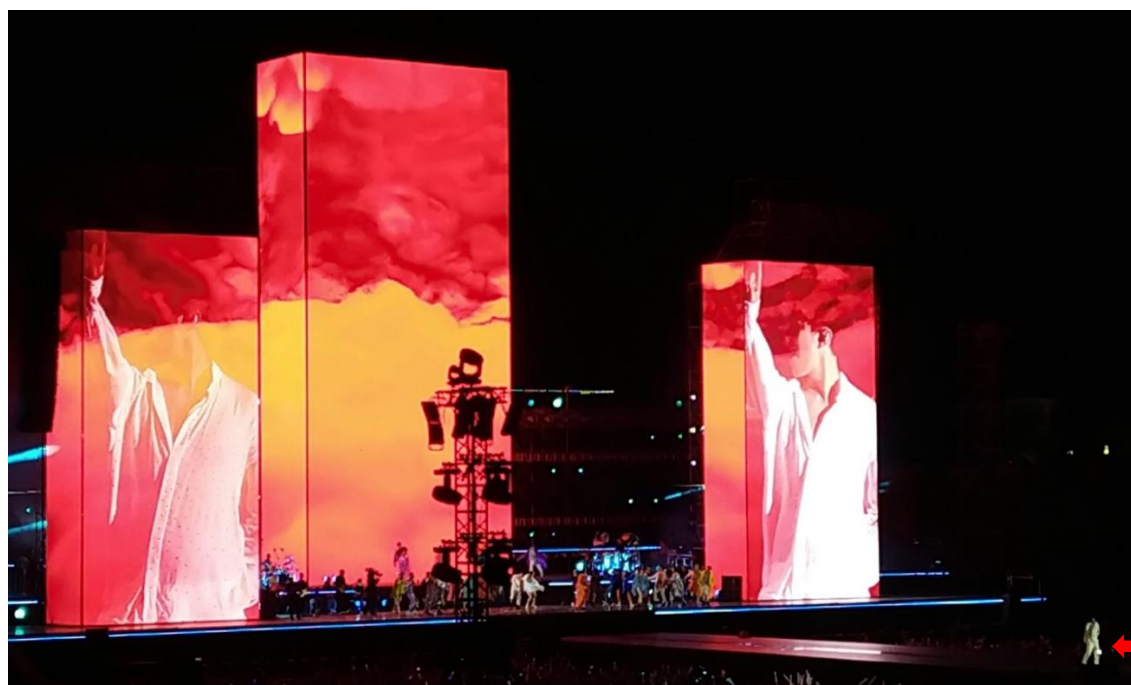
Többen némi fenntartással fogadtuk, hogy az évek óta várt nagy esemény⁶ előkészületeinek hajrájában még Las Vegasba is elröppent. A koncert előtt öt nappal ott énekelt el a kazak himnusz⁷ GGG-nek (Gennagyij Golovkin) a szuper-középsúly négy világbajnoki övéért vívott bokszmérkőzése előtt. A meccs után egyes közösségi oldalakon mégsem a küzdelem volt a fő téma, nem is az volt a kérdés, ki nyerte meg, hanem az, hogy ki ez az énekes?

A fizikai állóképességét jellemzi, hogy a visszafelé úton még begyakorolt egyes tánclépéseket – megörvendeztetve a repülőgép személyzetét –, és a majd' 4 órás koncerten nyoma se látszott annak, hogy ez a kiruccanása akár csak egy kicsit is megviselte volna.

A KONCERT

A koncert időpontjának és helyszínének megválasztása ideális volt: Almatiban, a legszárazabb hónapban, amikor még mind a nappali, mind az esti hőmérséklet is kellemesen nyári volt.

A teltházas koncertre az első negyedórán 34 országból vettek jegyet, és a jegyek 80 %-a 3 nap alatt elkelt. A világ 68 (más forrás szerint több mint 100) országából érkezettek közül voltak, akik 28, illetve 37 órát utaztak azért, hogy részesei lehessenek ennek a nagyszabású koncertnek. Mert túlzás nélkül állítható, hogy az volt. A környező utcákból már a koncert előtti napokban látszottak a Központi Stadion fölé magasodó hatalmas LED-falak. A legmagasabb 7 emeletnyi (kb. 20 m) volt, a két oldalsó úgy 4-5 emeletnyi.⁸ Ezeken nemcsak azt tették láthatóbbá ami a színpadon történik, hanem az egyes dalok hangulatát aláfestő mozgóképeket, valamint azokat összefűző kisfilmeket is vetítettek.

← Dimash

A léptékek

⁵ Érdekes, informatív beszélgetés a nagyinterjút készítő Dana Nurzsigittal – önmagáról és Dimash-ról ([magyar feliratozással](#); az idézet 15:24-től 15:40-ig hangzik el.)

⁶ A járvány miatt meg kellett szakítani az ARNAU koncertkörútját; új koncerttel csak online tudott jelentkezni.

⁷ A kazak himnusz Dimash előadásában – ahogy korábban senki más nem énekelt ([magyar feliratokkal](#))

⁸ Egyes hírek szerint az országban föllelhető összes mozdítható LED-falat építették össze, sőt állítólag még szomszédos országokból is hozattak. Drónfelvétel a koncert előkészületeiről: https://youtu.be/6w2mpYj_IhM

Dimash a műsort és a koncert időtartamát tekintve is az eddigi legnagyobb koncertjét adta. A közel 4 órás program 25 vokális és 4 instrumentális darabból, az összekötő 2 kisfilmmel együtt 31 kompozícióból állt. A dalok egyharmada a már ismert kazak, egyharmada angol nyelvű volt, a többi francia, kínai, orosz, spanyol.⁹

Hozta a "kötelezőket", a legutóbbi, online koncertje – a Digital Show – óta keletkezettek közül a [Zsalint](#) (*Lángoló tűz*), a [Fly Away](#)-t (*Szárnyalás*) és a koncert címét is adó [Strangert](#) (*Idegen*), továbbá két új saját szerzeményét: egy angol ([The Story of One Sky](#) / *Történet a közös mennyboltról*) és egy spanyol nyelvűt ([El amor en ti](#) / *A te szerelmed*). Ez utóbbit két mexikói rajongó, Regina de Ovando és Hilde Wöhler szövegére komponálta. Ebben csillogtatta operaénekesi hangját, a három kivetítőn pedig a dal közvetítette érzelmeket jelenítették meg: feketében a viharokat, fehérben a fényt, vörösben a szenvedélyt, amiket a színpadon – más-más hangon – három az egyben maga az énekes személye egyesített.

forrás: [DimashNews](#)

Dimash – szokásával ellentétben – bepillantást engedett a dal zenekari felvételének készítésébe: két kurta videót is megosztott a Moszfilm 1-es stúdiójában folytatott munkáról.¹⁰

Ezen a koncerten debütált zeneszerzőként a 15 éves öccse. Dimash már a 2019-es ARNAU koncertjeibe is bevonta az akkor még csak 12 éves Abilmanszurt; [dombrán](#)¹¹ [játszatta](#), negyed-ötödmagával. Azt hiszem, érdemes őt is szemmel tartani, követni a pályáját; a fejlődésben mintha már nem csak termetre érte volna utol a bátyját. A feszingő tinédzser nem a szavak embere, de a színpadon – ha nem beszélni kell –, a zenében nagyon ott van. Az ő szerzeménye volt a koncerten bemutatott harmadik, a Vincent Fenton (művésznevén [French Kiwi Juice](#) vagy FKJ) ihlette, az élet bonyolult labirintusában való útkeresésről szóló [új szám](#), amit zongorán is kísért. De Renat Gajszin szerzeményével gitárosként is [bemutatkozott](#).

⁹ A koncert – aminek a lebonyolításában több mint 200 szakember vett részt és 400 önkéntes segítette – teljes műsora a cikk végén, tételes összefoglaló ([angolul](#)) és [képgaléria](#) a DimashNews weboldalán található. A koncert videója még nem jelent meg, egy 2 óra 40 percre sűrített fan cam felvétel [itt](#) érhető el.

¹⁰ A [stúdióban](#) (a [YouTube-on](#)) és a [keverőpultnál](#) (a [YouTube-on](#))

¹¹ [Dombra](#): jellemzően körte alakú, kéthúros pengetős hangszer. A kazakok elsődleges nemzeti hangszere, kiemelten fontos a kazak kultúrában. Kazahsztánban július első vasárnapja a dombra napja.

Dimash már a belépőjével is újat hozott. Noha a 2019-es hazai koncertjén is főnről ereszkedett alá (aztán rögvest el is tűnt egy sülyesztőben), most az alaphangulatot megadó lendületes *Goldent* a legmagasabb LED-fal tetején kezdte, majd onnan ereszkedett le – stílusosan – az egyik Jeszik¹² kurgánban föllelt híres [szkíta](#) leletre, az ún. [Aranyember](#)re emlékeztető viseletben.¹³

Az Aranyember
a Kazah Köztársaság
Központi Állami Múzeumában

Dimash aláereszkedése (videó)

Monumentális volt az [Elim Menin](#)¹⁴ (*Hazám*) előadása a Kurmangazi nevét viselő Kazak Állami Népihangszer Akadémia Zenekara és a Szaltanat Állami Táncegyüttes kíséretével.

Ugyanez az *Abilaj Tilepbergen* (Абылай Тілепберген) vezette zenekar kapcsolódott be a következő, ő és *Tanat Szadenov* (Таңат Сәденов) virtuóz dombrajátékába.

Abilaj Tilepbergen és Tanat Szadenov dombrajátéka (fan cam felvétel)

¹² Jeszik (kazak: Ecik [Esik]): sajnálatos módon a megtévesztő és következetlen orosz és angol *Issyk*-ből átírva a kurgánok helye a magyarban legtöbbször *Isszik* vagy *Iszik*, nagy ritkán *Eszik* alakban jelenik meg. Az angol és az orosz is következetlen abban, hogy a település nevét viszont *Esik*nek (oroszban Есик [Jeszik]) írja, de az azonos nevű tóét és a kurgánokét már *Issykként*. A tó esetében ez már csak azért is megtévesztő, mert a kazak Jeszik köl (Ecik көл [Esik köl]; *köl* = tó, *jeszik* jelentése: ajtó, kapu) angol *Issyk* (és orosz *Иссык* [Isszik]) alakja megegyezik a tőle délre, de már kirgiz területen elterülő, jóval nagyobb Iszik-köl (Ысык көл [Isik-köl], jelentése: meleg tó) nevével.

Itt említeném meg, hogy noha a magyar akadémiai helyesírás szerint még mind a *kazak*, mind a *kazah* alak helyes, viszont az önelnevezésük қазак, ami a magyar átírási szabályok szerint: *kazak* (a saját átírásukban: qazaq). A *kazah* alak nálunk csak a szovjet időszakban jelent meg. Ennek oka, hogy az oroszban a kazak (казак) *kozákot* jelent, és a kazah (казах) jelent *kazakot*. Vagyis a kazah alak a szovjet idők hozadéka és maradványa, ők maguk viszont a kazak alakot tartják helyesnek. (És az ország neve helyesen Kazakisztán lenne.)

¹³ Videón: teljes [színpadképpel](#), az énekest követő [közelebbi](#).

¹⁴ A felvételen nagy méretű basszus-dombrák (4:02–4:13) és a szibizgi (hosszú furulya; 4:20–4:40) is megjelenik.

Ezt követte **Korkit Ata**¹⁵ és a **kobiz**⁵⁹ legendája – Dimash történetmesélésével

A legenda szerint Korkit Ata alkotta meg a kobizt. A kazak filozófia történetében Korkitot a haza egységét erősítő alaknak, a [türk](#) népek világnézetét megalapozó tudós gondolkodónak tartják. Korkit Ata legendái a művészetének három területét ölelik föl: úgymint híres [oguz-kipcsak](#) sámán és pap, mint *küjst*⁶⁰ és a kobiz megteremtője, és mint híres *zsirau*,¹⁶ akinek a prózája, versei az oguz-kipcsakok életét mutatják be.

Ez utóbbi – magyarul *Dede Korkut könyve* – 2018 óta az UNESCO szellemi kulturális világörökség része.

Legendája a kazak mentalitás egyik alapeleme. A néphagyományban egy legenda a születéséről szól. E szerint Korkitot az anyja három évig hordta a méhében, évente egyszer voltak összehúzódsai. Mielőtt Korkit megszületett, a világot három napon és három éjszakán át sötétség borította. Születésekor szörnyű, fekete vihar dúlt, és az emberek rettegtek a félelemtől. Ezért nevezték el a gyermeket *Korkitnak*.¹⁷

A népi irodalomban Korkit a halál elől menekülőutat kereső ember megtestesítője, a róla szóló legendák tükrözik a türk népek élet és halál kérdéséről alkotott fölfogását.

Korkit a halhatatlanságot keresve bármerre is járt, mindehütt az elkerülhetetlen halál jeleivel találkozott. Egy álom sugallatára megalkotta a kobizt, ami által a művészetben talált rá az örök életre; csak a zene tudta megállítani az időt, sőt magát a halált is.

Korkit Ata mintegy húsz műve maradt fenn, 12 *küj*⁶⁰ zenéjét jegyezték föl, némelyiknek több változata is ismert. Mindegyik keletkezésének megvan a maga különös története. Közülük a leghíresebbek a *Tengri küj*, *Korkit küj*, *Elim-aj*, *halkim-aj* (Az én népem) és az *Elmen kostaszu* (Búcsú a hazától).

Korkit művészi örökségét a sámánok (akik gyógyítók és zenészek is voltak) őrizték meg és adták tovább. Korkit Atát pártfogójuknak tekintették, és a rituálék alkalmával csak ritkán hagyták ki a műveit.

A kobiz és a sámánizmus szoros kapcsolata okot adott a hangszer megújítására. A XX. sz. eleji kazak társadalom szerint a civilizált világban nincs helye a múlt ilyen sötét csökevényének. Emiatt a kazakok nem akartak *küjt* komponálni a kobizra, és egyes dallamok teljesen feledésbe merültek. A XX. század derekától néhány kazak zenész

Az [UNESCO](#) Korkit Ata örökségéről:

Dede Qorqud/Korkit Ata/Dede Korkut epikus kultúrája, népmeséi és zenéje tizenkét hősi legendán, történeten és mesén, valamint tizenhárom hagyományos zenei kompozíción alapul, melyeket szóbeli közlések, előadóművészetek, kulturális kódok és zenei kompozíciók révén osztanak meg és adnak tovább nemzedékről nemzedékre.

Dede Qorqud minden történetben legendás alakként és bölcs személyiségként jelenik meg, a kobizos dalnokok bölcsesként, akinek szavai, zenéje és bölcsességei a születéshez, a házassághoz és a halálhoz kötődő hagyományokhoz kapcsolódnak. A zenei kompozíciókban a fő intonációkat a kobiz nevű hangszerrel a természet hangjain keresztül reprodukálják, és erre a közvetítő eszközre jellemzőek az utánzó zenei képek (például a farkasüvöltés vagy a hattyú hangjának utánzása). A zenei kompozíciókat a hozzájuk tartozó epikus történetek fűzik össze. Az [örökségi] elem felölel olyan társadalmi, kulturális és erkölcsi értékeket, mint a hősiesség, párbeszéd, testi és lelki jólét és egység, valamint a természet tisztelete, továbbá mélyreható ismereteket tartalmaz a török nyelvű közösségek történelméről és kultúrájáról. Az adott közösség a legkülönbözőbb alkalmakkor – a családi rendezvényektől a nemzeti és nemzetközi fesztiválokig – gyakorolja és élteti, ezért szervesen gyökerezik a társadalomban, és összekötő kapcsolóként szolgál a generációk között.

¹⁵ Magyarul (és törökül): Dede Korkut, (azeriül Dede Qorqud, kazakul: Korkit Ata (Қорқыт ата)).

Dede Korkut könyve magyarul is olvasható; a [világhálón](#) (és folytatásai).

Alakját egyes krónikák alapján a legtöbb tanulmány a X. században a Szir-darja mentén született Bajat nevű [oguz](#) vezetővel azonosítja, aki 95 évig élt.

¹⁶ **Zsir:** hősenek, hősköltemény, hőseposz, történelmi vers a kazak népköltészetben, szóbeli irodalomban.

Zsirau: *zsir* szerzője, előadója

¹⁷ Nyelvészek szerint a neve etimológiailag az ősi türk *horkut* szóból származik, ami azt jelenti: *sok szerencsét fentről*. Azonban a kazakban idővel *Korkit* (Қорқыт) lett, aminek jelentése: *félelem, ijedtség*.

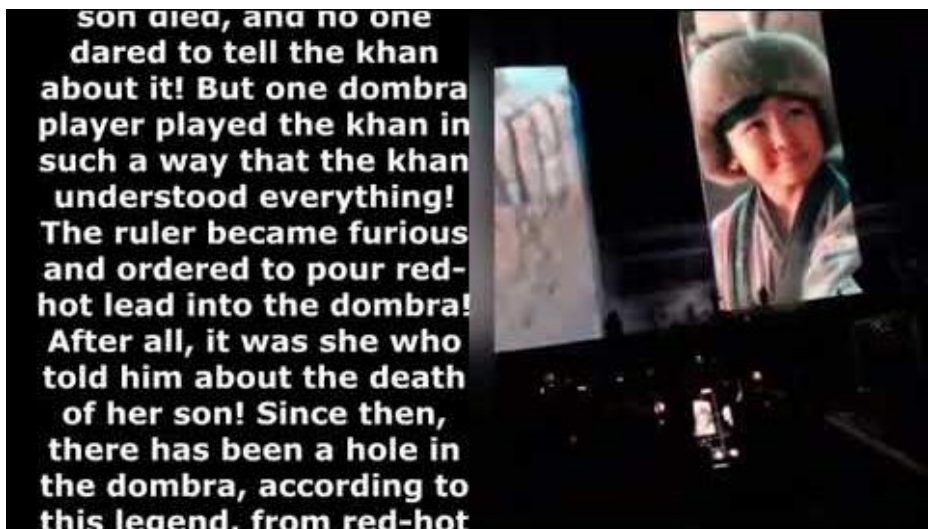
megpróbálta visszaállítani a *kobiz* jelentőségét, bízva abban, hogy vissza tudják hozni a letűnt idők kultúráját. *Daulet Miktibajev* (Дәулет Мықтыбаев) és *Zsappasz Kalambajev* (Жаппас Қаламбаев) bevitték a *kobiz*t a koncerttermekbe, és egy teljesen más megközelítéssel új életre keltették.

Korkit Ata és a *kobiz* megalkotásának legendája Dimash történetmesélésével. Ez a kifejezetten a koncertre készült kisfilm "*korkitosan*" vezetett át a következő számra, a koncert címét is adó *Strangerre*, ami a kisfilm végén a *kobiz* "megtalálója", *Olzsasz Kurmanbek* (Олжас Құрманбек) játékaival kezdődött.

A *kobiz*, mint szólóhangszer szimfonikus zenekarral, kórossal – a szólista, *Olzsasz Kurmanbek* Dimash koncertjeinek állandó szereplője

A *dombra* legendája az almati koncerten – szintén Dimash történetmesélésével

Dimash – természetesen – a **dombra legendáját** is elmesélte.

A *dombráról* szóló legendák közül a legelterjedtebb [Dzsingisz kán](#) elsőszülött fia, [Dzsocsi](#) (1182 k.–1227; [Batu kán](#) apja) halálához kötődik.

A [kipcsak](#) sztyeppéken vadászó Dzsocsit egy vadszamar-csorda vezérménje kiütötte a lóva nyergéből és darabokra tépte. A félelmetes Dzsingisz kánt egyik alattvalója sem merte értesíteni szeretett fia tragikus haláláról, mert a hírnökre kegyetlen sors várt volna; Dzsingisz kán szigorúan megbüntette volna azt, aki rossz hírt hoz a fiáról: ólmot öntött volna annak a torkába. A kán *nökerei*¹⁸ megtalálták a megoldást, hogy Dzsocsi halálát tudassák a nagy kánnal. Egy egyszerű nomádot, egy Ket-Buga nevű dombrajátékost hívtak Dzsingisz kán szállására, és utasították, hogy ő adja elő a szörnyű hírt. A félelmetes kán szemét látva Ket-Buga egy szót sem szólt, csak eljátszotta az *Akszak kulan*¹⁹ *küjt*. Ket-Buga gyönyörű zenéje közvetítette a kánnak a szomorú igazságot a fia kegyetlen és dicsötelen haláláról. Dzsingisz kán fölindultan tépte a húrokat, az ötből csak kettő maradt, és – emlékezve a kilátásba helyezett büntetésre –, elrendelte a büntetés végrehajtását... a dombrán.

Úgy tartják, hogy a dombra tetőlapján azóta maradt egy lyuk – az olvadt ólom nyoma.

Dzsocsit egy, a mai napig fennmaradt mauzóleumban temették el a [Kazahsztán ősi szívében](#), az Ulitau-hegységben (Ulitau régió) található [Zsezkazgantól](#) 50 km-re É–ÉK-re.

Egy dombrát is ábrázoló, kb. 6000 éves sziklarajz (petroglifa) – Kazahsztán, Almati régió, Majtöbe nyári szállás – a népi hangszerek múzeumában.

Dzsocsi haláláról

Dzsocsi, anyja Dzsingisz első, főfelesége, a [Szir-dar-ja](#) mentén élt *konirat* (régikazaknak tartott) törzsből származó Börte (1161 k.–1230) elsőszülött fia volt. Dzsingisz kán életében anyja, Höelün mellett Börte volt a legfontosabb és legbefolyásosabb. Noha Dzsingisz kánnak több feleségétől több gyermeke is született, a történelem csak a Börtétől származó 4 fiát jegyezte föl.

Dzsingisz (akkori nevén még Temüdzsin) 1180-ban vette feleségül gyerekkori jegyesét, Börtét, akit nem sokkal később egy rivális pusztai törzs, a merkitek elraboltak. Férje egy csatában kiszabadította az akkor már Dzsocsival várandós Börtét. Börtének ez a merész megmentése lehetett az egyik kulcsfontosságú esemény, amely elindította a későbbi kánt a hódítók útján. (Erről szól a [Mongol](#) c. film)

Ez később viszont úgy ütött vissza, hogy az öröklésről 1223-ban tartott családi *kurultájon* Dzsocsi első öccse a szóbeszédnek fölülvé durván elutasította, hogy Dzsocsi a testvérük lenne – hiába, hogy apjuk elismerte saját fiának (amit 2019-ben genetikai vizsgálat is igazolt) –, és nem fogadta el, hogy apjuk őt jelölje meg utódjául. Dzsingisz kán és a számára oly kedves fia ekkor találkozott utoljára. Dzsocsi ettől kezdve visszavonult a harcoktól, csak "vadászattal" foglalkozott. Ezek a vadászatok valójában kiterjedt területen folytatott harci gyakorlatozások voltak.

Egy ilyen vadászat alkalmával következett be a végzetes tragédia. Itt érdemes megjegyezni, hogy mongolul (de kazakul és oroszul is) a vadszamar *kulan* (құлан, кулан). Ez azért érdekes, mert egy, a Dzsocsi haláláról szóló másik változat szerint ricinusbaboldattal mérgezték meg, méghozzá állítólag Dzsingisz kán egy másik felesége, név szerint *Kulan* hatun. Akár baleset, akár mérgezés áldozata lett Dzsocsi, a dombra legendája szerint megviselte Dzsingisz kánt, aki fél évvel később meg is halt.

¹⁸ **Nöker** (jelentése: bajtárs, később szolga): a feudalizálódó nemesség szolgálatában álló harcos a feudalizmus kialakulása során Mongóliában. A háború alatt a *nökerek* harcosként szolgáltak uruk seregében, békeidőben örök, ház körüli szolgálók, közeli munkatársak lettek. Kezdetben a *nökerek* teljes ellátást és felszerelést kaptak a szolgálatuk ellátásához, majd a katonai zsákmány és a földadományok egy részét annak paraszti lakosaival (egyfajta kedvezmény), ami hozzájárult ahhoz, hogy a feudális urak rendes vazallusaivá váljanak.

¹⁹ Úgy tartják, az [Akszak kulan küjt](#) szerzője egy híres XIII. sz-i *küjsi*, *Jersedegej*. Az *Akszak kulan* (*Sánta szamar*; Ақсақ құлан) szöveges változata egy szép kazak legenda, amely a művészet erejét és halhatatlanságát dicsőíti.

A koncert csúcspontját kétségtelenül Dimash 3 évig érlelt új darabja, a *The Story of One Sky*²⁰ (*Történet a közös mennyboltról*) jelentette.

A ONE SKY-RÓL

Dimash-ról köztudott, hogy következetesen békepárti, pacifista.

Még 2017. december 16-án, a Csangszában tartott első kínai szólókoncertjén mutatta be a *Háború és béke* (战争与和平 / *War and Peace*) c. szerzeményét, aminek kínai szövegét is az ő kíváncsi szerinte írták. Ez a száma az érzelmek felől közelítve fejezi ki Dimash-nak a béke iránti elkötelezettségét, és a szeretet hatalmát a béke megteremtésében.

A *Háború és béke* a 2021. januári online koncertjéből, amin a háttérben magyarul is többször megjelenik a BÉKE szó és a NINCS HÁBORÚ felirat.

Idén január 27-én – még mit sem sejtve – két közösségi oldalán ([ig](#), [fb](#)) az alábbi bejegyzést tette:

„A Voyager-1 űrszonda által rekord távolságból készített fotó a Föld bolygóról, ami az űr háttérében látható.

Az az apró pont a jobb oldali barnás sáv közepén – a Föld 6 milliárd kilométeres távolságból. Ez a mi otthonunk. Az a ház, amiben állandóan veszekedések, félreértések vannak köztünk. Ahol nagy országok harcolnak egymás között olyan emberek vezetésével, akik gyakorlatilag Istennek képzelik magukat, hogy úgy gondolják: jogukban áll eldönteni melyik nép létezhet továbbra is, és melyiknek kell eltűnnie a föld színéről. Rákényszerítik az emberekre, hogy – úgymond –, ez a nép jó, az meg rossz, vagy fajokra osztják az embereket. Valójában nincs rossz nemzet, csak mindenütt vannak rossz emberek. Néha úgy tűnik számomra, hogy nekünk, felnőtteknek példát kellene vennünk a gyerekektől. Igen, a gyerekektől!

Hiszen nekik eszükbe sem jut, hogy az embereket nemzetekre, fajokra osszák; tisztának és barátságosnak születnek. Sehol sem fordult elő az, hogy felnőttek milliói szenvedtek volna gyerekek miatt, viszont néhány felnőtt miatt emberek milliói szenvednek, köztük gyerekek is.

Uraim, a háború kezdeményezői és az ebben érdekelt, több milliárdnyi véres pénz rabszolgái, nézzék meg ezt a fotót, és gondolják át, mi az önök igazi nagysága a Mindenható előtt.”

²⁰ Az angol címe kicsit félresikerült; az orosz [közösségi oldalán](#) Судьба под небом (*Sors az ég alatt*) a címe.

Február 25-én, a háború kitörésének másnapján csak ennyit írt ([ig](#), [fb](#)): „I am for peace 🙏🙏🙏”

Március 11-én – bár még nem elárulta el mi készül – érkezettnek látta az időt, hogy valamit megmutasson a műhelymunkából ([ig](#) és [fb](#)):

„Kedves ismerőseim, 3 éve kezdtem el komponálni azt a művet, amin jelenleg a stúdióban dolgozom. Magának a kompozíciónak a megírásán túl most ennek a zenének a megvalósításán dolgozom. Ma, életemben először úgy döntöttem, hogy mutatok egy kis részletet a stúdióban folyó munkámból.”

Szeptember 12-én aztán – amikor az [előzetesét](#) közzétette – kiderült, hogy min dolgozott. Ennek a végén ez a felirat jelenik meg: „*A háborúban nincs béke.²¹ A háború – halál.*”

Másnap a Világ- és Hagyományos Vallások Vezetőinek VII. Kongresszusa²² *Egység a sokféleségben* című koncertjén mutatta be.²³ Egy ott készült kalózfelvétel ugyan fölkerült a világhálóra, de egy órán belül el is távolították. Ezen az Asztana Operában²⁴ tarott előadáson a koncerten is vetített "szelídebb" háttér volt látható, és a végén ugyanazzal az idézettel zárult, mint a koncert másnapján tartott közönségtalálkozón bemutatott zenei videó.

Ez az idézet Őszentsége Ferenc pápa és az Al-Azhar főimámja, Ahmad et-Tajeb 2019. február 4-én Abu-Dzabiban, a vallásközi találkozón aláírt közös nyilatkozatából származik.²⁵

A következő napon Dimash személyesen Ferenc pápától vehetett át egy ugyanolyan emlékérmét, mint a köztársasági elnökük, [Kaszim-Zsomart Tokajev](#).

forrás: [Dimash közösségi oldala](#)

Az érme leírása:

Az Amalia Mistichelli olasz művész által készített érme jobb oldalon az Irgalmasság tavából kilépő Szűz Máriát ábrázolja, amibe a karjában tartott gyermek Jézustól kapott halat teszi. Az alakzat az észak-kazahsztáni Ozjornoje szentélyhez kötődik, ami 1941 óta a kazahsztáni katolikusok üdvösségének és hitének szimbóluma. Az érme közepén a békegalamb látható, amint beröpi egy tipikus, részben jellegzetes hagyományos motívumokkal ábrázolt és körülvett kazak házba (jurtába). Az érmén félkörívben az utazás latin felirata és dátuma olvasható.

forrás: [ACIA](#)

Az érme Mária ábrázolásának eredetije a pápának 2019-ben ajándékozott festményen a [Vatican News](#) oldalán

²¹ THERE IS NO PEACE IN WAR. THE WAR IS DEATH – itt inkább: *A háború nem hoz békét*-ként értelmezhető. Ezzel valószínűleg Napóleonra utal, aki szerint: maga a háború(s győzelem) nem vezet (tartós) békéhez.

²² A Világ- és hagyományos vallások vezetőinek VII. kongresszusát szept. 13-15. között tartották Asztanában. Az etnikailag sokszínű Kazahsztán 18 vallási felekezetnek ad otthont. A kongresszus egyik célja, hogy újra a béke nyelvén szólaltassa meg az embereket a konfliktusok és tragédiák által megtépázott világban, és hogy a vallást, mint a konfliktusok enyhítését segítő eszközt mutassa be.

A kongresszus zárónyilatkozata – annak reményében, hogy a világvallások közös értékein alapuló globális párbeszédre és megbékélésre való felhívásuk világszerte meghallgatásra talál – felszólítja a világ vezetőit, hogy hagyjanak fel az agresszív retorikával, amely a világ destabilizációjához vezet. Követeli a vérontás beszüntetését mindenütt, kimondja, hogy a radikalizmust, a terrorizmust és az erőszak minden formáját el kell utasítani, mert ezeknek semmi közük az autentikus valláshoz. ([cikk magyarul](#))

²³ Az erről szóló bejegyzés a kongresszus [közösségi oldalán](#).

²⁴ Az Asztana Operában készültek az [Ömir öter](#) zenei videójának felvételei is. Bővebben az arról szóló [cikk](#) 3. oldalán.

²⁵ A nyilatkozat szövege [magyarul](#) és a Vatikán weboldalán [angolul](#).

A **One Sky** a koncerten – Dimash a bevezetőjében egyebek mellett ezt mondja:
„Mi, mi felnőttek okosabbnak tartjuk magunkat a kisgyerekeknél, az ártatlanoknál, de
miközben mindent megteszünk gyermekeink tanítása és nevelése érdekében, elfelejtjük, hogy
nekünk is van mit tanulnunk ezektől a gyerekektől. Tiszta szívűek, kedvesek, barátságosak,
romlatlanok és nem önzők, és az emberek iránti szeretetük őszinte.”
„Ennek a műnek a megírásával az a fő célom, hogy békét hívjak a világra.
Ez egy kis kompozíció, ami a szívem mélyéről fakadt.”

Amikor egy közel fél évszázada (45 éve) kasszasiker (Csillagok háborúja sorozat) áll a másik oldalon, amiért – talán túlzás nélkül állítható, hogy – milliók rajonganak, sőt még háborúzó fél is propagandaeszközként használja,²⁶ Dimash-nak nincs könnyű dolga, hogy legalább ugyanannyi emberhez eljuttassa az üzenetét. De ő eddig sem a könnyebb utat választotta. Nyilván nem véletlen, hogy az ő rövidfilmjében több "áthallás" is fölfedezhető a Csillagok háborúja VIII. részével²⁷ – csak Dimash üzenete pont ellentétes az előbbivel: nem a sötét oldalra, hanem a fényre hív.

Dimash rövidfilmjének elemzése kitenne egy külön tanulmányt, ezért csak néhány, a szövegben, illetve a videóban megjelenő elemre, utalásra térek ki.²⁸

Amikor először átfutottam a dal angol szövegét, a *We Are The World*²⁹ kínai címe ugrott be: *A világ egy* (天下一家). Avagy a kínaiban állandósult idióma jelentése szerint: *Az ég alatt minden egy család(ot alkot).*

A rövidfilm felcíme *Requiem*.³⁰ Ez előrevetíti, hogy mire számíthatunk.

Dimash-nak ez a nem hagyományos imádsága (vagy inkább kiáltványa) a gyászmise hagyományos eszközei: a zene és az ének mellett képekkel is megerősítve – az ég és a föld, a sötétség és a fény, a jó és a rossz közötti harc felmutatásán keresztül – beszél el drámai történetet, buzdít a hitre, az erényekre és a jóra. De kit gyászol, kit is sirat el Dimash? Az ártatlan embereket, elsősorban a tisztalelkű gyerekeket.

²⁶ [Зеленський і «Зоряні війни»](#) (Zelenszkij és a "Star Wars"). A póló elején lévő [teljes kép](#) az ukrán gyártó weboldalan (Gyere a sötét oldalra, és Uralkodj vagy halj meg feliratokkal)

²⁷ A jó és a rossz, a fény és a sötét oldal örök küzdelme mellett a VIII. rész (Az utolsó jedik) az ellenállásról szól. Dimash rövidfilmjének képi megfogalmazása is alkalmaz az előbbi idéző megoldásokat.

²⁸ A zenei videóról a [Dimash News oldalán](#), és a hozzá mellékelt [füzet](#). (angolul)

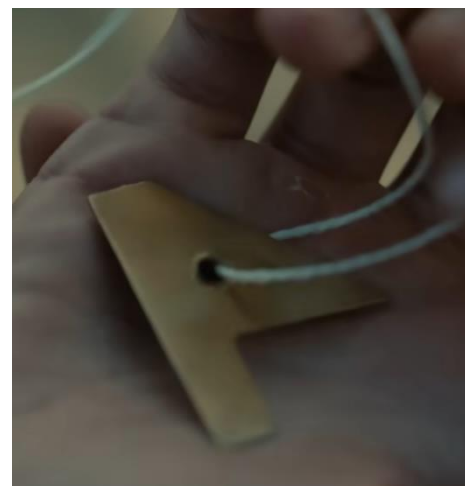
²⁹ A [We Are The World](#) egyedi, részben angol, részben kínai szöveggel Dimash és Tia Rey előadásában

³⁰ A requiem a latin requies (nyugalom) tárgyesete. Jelen esetben *Békét!* vagy *Legyen béke!*-ként értelmezhető. (A requiemre vonatkozó szabályokat 1570-ben Szent V. Pius pápa fektette le.)

A *One Sky*-nak a közönségtalálkozón bemutatott 13 perces zenei videója. Ebben a koncerten is vetített, a *Sarin-kanyon* szikláin éneklő Dimash helyett már valóban egy történetet tár a nézők elé.

2:16 A parton egy ládában talált három azonos fémtárgyat a még gyermek főhős "**medálként**" zsinórra fűz föl. Ez a tárgy egy tengerészeti tájoló napórájának árnyékvetője. A tengerészek ilyesféle tájolóval navigáltak, hogy tartani tudják a helyes irányt.

forrás: [The Best Handy Crafts](https://www.youtube.com/watch?v=TheBestHandyCrafts)

A három – akkor még – barát közül kettő viseli a barátságuk jelképeként: a főhős és a lány; a harmadikat a főhőst megmentő fiú soha. Itt fontos mozzanat, hogy már amikor a főhős a fiú markába nyomja – az csalódottságában, amiért a lány a főhőst választotta – meggörbíti.³¹ Az így használhatatlanná vált árnyékvető jelzi, hogy a fiú elveszíti belső, erkölcsi iránytűjét, későbbi útjuk elválik.

A navigálás szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az árnyékvetőn van-e lyuk (amin akár a nap át tud sütni), a film szempontjából azonban igen, mert pár másodperccel később a kikoszarozott, sértődött barát – már mint katonai vezető ("dudás") – zubbonygallérján, illetve sapkáján tűnik föl (a továbbiakban még többször is), immár lyuk nélkül és fejre állítva, vagyis a helyessel ellentétes állásban, utalva arra, hogy viselője tévúton jár.

³¹ Itt megjegyezném, hogy ez Dimash-tól idegen. Például a [Hattyúm](#) (Аккыым) című számában még az őt megcsaló, elhagyó lánynak is boldogságot kíván: *Kívánom neked, nagyon boldog legyél*, és így fejezi be: *Légy boldog!*

A dal szövegében a **dudás**³² (angolul piper) utalás a [hamelni patkányfogóra](#) (angolul Pied Piper), egy olyan karizmatikus, de veszélyes vezetőre (Dimash-nál a világ szociopata vezetőire), akinek az ellenálhatatlan "muzsikáját" akaratlanul is követik mások.

A valós eseményeken nyugvó legenda szerint 1284-ben egy különös idegen érkezett a patkányoktól hemzseggő Hamelnbe, aki följajánlotta, hogy illő fizetség fejében megszabadítja a várost a patkányoktól. Varázserejű sípjával (vagy furulyájával) a folyóba csalta a patkányokat, ahol azok mind vízbe fúltak, de a kialakult díjazás megfizetését a város megtagadta tőle. Az idegen bosszútól fűtve távozott, majd Szent János és Pál napján (június 26-án) rémisztő ábrázatú vadász alakjában, különös vörös kalapban és zöld köpenyben visszatért, ismét megfújta bűvös sípját, de ezúttal 130 gyereket csalt magával egy hegyen túlra, akiket soha többé nem láttak viszont a városban; úgy tartották, hogy meghaltak.³³

³² A legendában ugyan síp szerepel, de az angol *piper* dudást is jelent. A magyarban itt találóbbnak tartom a *dudást*. (két dudás... két vezéregyéniség)

³³ A hamelni patkányfogó legendáját a Grimm testvérek meséiben, Robert Browning elbeszélő költeményben dolgozta föl, de a magyar és a világirodalomban is több helyütt történik rá utalás (pl. Dsida Jenő azonos című verse, Thomas Mann: Varázshegy).

4:56-5:00 *Túl vagyunk a "Képzeltés" idején*³⁴ – utalás Jonh Lennon 1971-ben megjelent albumának címadó, *Imagine* című számára. Ebben Lennon egy mennyország és pokol, országok és vallások, tulajdon, kapzsiság és éhezés nélküli békés, egységes világot vizionál.

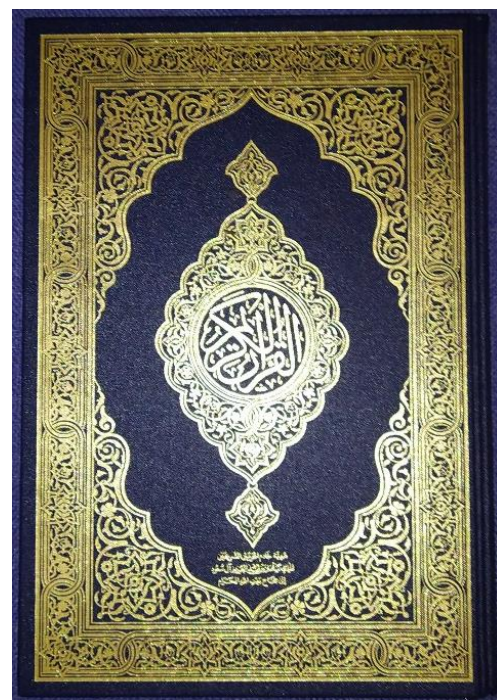
Dimash viszont ezzel a sorral (is) meghaladja Lennont, ő már cselekvésre hív föl. Ha az életet választjuk, ha békét akarunk, ha háborúmentes világot kívánunk gyermekeinknek, unokáinknak, akkor cselekednünk kell.

6:47-6:50 A lángoló **Waldenberg**³⁵ tábla utalás a háború végére. Itt működött a Groß-Rosen (mai nevén Rogoźnica) koncentrációs tábor egyik altábor. [[térképen](#), a láger [honlapján](#)] A szovjet Vörös Hadsereg 1945. május 8-án foglalta el – történetesen ugyanazon a napon, amikor Németország kapitulált, és ezzel Európában véget ért a második világ-háború.³⁶ Ez a kép pontosan a film közepére esik, egyfajta cezúrát jelez.

6:57-től – miközben különböző vallások hívői együtt zarándokolnak (fölfelé, a fény felé) – Dimash az [adhán](#), a [müezzin](#) imára hívó hangjait idézi meg. A hívő muszlimok naponta ötször imádkozzák a *szalahot* (más néven *namazt*) a [mekkai](#) nagymecsetben található [Kába](#) felé fordulva. A Dimash által itt alkalmazott trillákkal temetésekben a szomorúságot fejezik ki, de születéskor és esküvőkön az örömet.

7:45-nél a törökülésben ülő férfi a Koránt olvassa.

Az almati Központi Mecset egyik Koránjának fedlapja

³⁴ Angolul: *We have passed the moment of "Imagine"* – Jonh Lennon *Imagine* c. számának [szövege](#). (Innen 3 magyar fordítása is elérhető *Képzeld el! Képzlet és Látomás* címmel.) Valószínűsítem, hogy ha Dimash dalszövege nem angolul lenne, Lennon dalának címe akkor is *Imagine*-ként került volna bele. Ha magyarra fordítva talán el is vész az utalás Lennon számára, úgy gondolom, Dimash mondanivalójához jobban illeszkedik magyarul a "Képzeltés".

³⁵ Waldenberg (más néven Waldenburg, mai nevén Wałbrzych) bányászváros Lengyelország D-Ny-i részén, közel a cseh határhoz.

³⁶ A feltétel nélküli fegyverletételről a nyugati szövetségesek főparancsnokának (a későbbi elnök, Dwight D. Eisenhower tábornok) reimsi főhadiszállásán aláírt dokumentumot a szovjetek nem fogadták el, és másnap a szovjet főhadiszálláson (Berlin-Karlshorst) ismét aláírták, ezért, hogy Oroszországban május 9-én ünneplik a Győzelem napját.

A filmben 7:47-től buddhista csengettyűk hallatszanak. A csengő a világalkotó női princípium, lényegiség, a tudás, bölcsesség jelképe. Hangját a buddhista Tan áradó csengésével azonosítják. A csengő hangja szigorúan szabályozott többféle csengetéssel a mantrák kíséretével szolgál.

7:59-től átvált, négyszer ismételve a hinduizmusban és a buddhizmusban nagy jelentőséggel bíró [szanszkit AUM](#) vagy a későbbi [páli OM](#) őshang, kozmikus hang, a végső valóság isteni hangjára, ami a világegyetem teljességét képviseli. A [Mándukja Upanisad](#) szerint „minden az OM-hang [az egész világ], ami volt, ami van, ami lesz. És az is az OM-hang, ami túl van a három időn [a múlt, a jelen és a jövőn].”³⁷

A [Mundaka Upanisad](#) pedig így fogalmaz az OM hangról:

*Kezedben legyen a titkos tan íja,
tedd rá hegyes nyilát az elmélyedésnek,
feszítsd meg azt a szellem erejével,
ezzel találj a mulandótlan célba.*

*Íja a morajló [az OM hang], nyila a lélek, a Brahman a célja.
Ki lankadatlan így halad, csak az talál a célba.*³⁸

Vagyis aki koncentrált elmével zengi, olyan lesz, mint egy nyíl, és eljuttatja a legmagasabb célig.

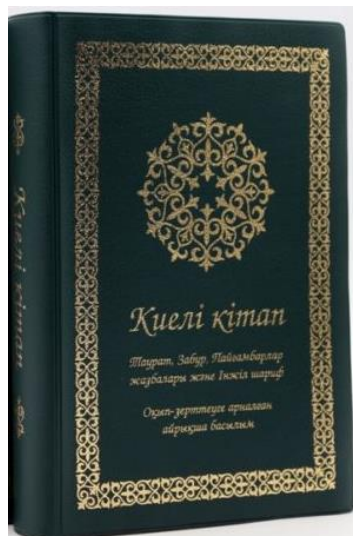
Az AUM jele

Ezzel a hanggal kezdődik a tibeti buddhizmus legjelentősebb és legrégebbi mantrája, az *Om mani padme hum*, aminek egyik értelmezése: *férfierő az anyaölből*.³⁹

A tibeti tantrikus buddhizmusban a *mani* a férfi princípium, a *padme*, a lótuszvirág pedig a tisztaság és a női princípium szimbóluma. Így értelmezve az *Om mani padme hum* magában foglalja a világot, nevezetesen a teremtet, a létezést a két egymást átható polaritással és a kihalást.

8:26-től az egyetlen kazakul elhangzó sor egy *Szaken Szejfullintól*⁴⁰ származó kazak mondás: *Az ember – karaván, az élet – út.* (Адам – керуен, өмір – жол.) Ez arra emlékeztet bennünket, hogy születésünktől kezdve mindannyian csak az élet útján haladó zarándokok vagyunk, míg annak a végére nem érünk. Tudnunk kell, merre tartunk, meg kell találnunk az élet értelmét.

9:02-től megkondul egy harang, és a 9:05-től, egy keresztet viselő ember kezében látható könyv címe: *Киелі кітап* (*Szent könyv*), vagyis Szent Biblia. (Alatta: *Таурат, Забур, Пайғамбарлар жазбалары және Інжіл шариф* (*Tóra, zsoltárok, a próféták írásai és négy Evangélium*).)

forrás: mongol.bible

³⁷ [Upanisadok](#) 187. oldal

³⁸ [Upanisadok](#) 208. oldal

³⁹ Buddhista lexikon 175. oldal

⁴⁰ Szaken Szejfullin (Сәкен Сейфуллин; 1894-1939) költő, író, államférfi. 1938-ban nacionalista burzsoának bélyegezve letartóztatták, és a nép ellenségeként Almatiban lelőtték. Sztálin halála után, 1953-ban rehabilitálták.

9:31-től a kereszténység jelképei után jelenik meg a [sófár](#), ami egy "tisztá" állat, jellemzően kos üreges szarvából⁴¹ készülő ősi zsidó hangszer. A [szefárd](#) sofár általában egyenes (melegítéssel egyenesítik ki), az [askenázi](#) a vége felé görbül. A sófárt – hasonlóan a keresztény harangokhoz – különböző alkalmakkor másképp szólaltatják meg. Itt a sófárt folyamatos hangon fújják, amit az emberek összehívására szoktak alkalmazni.

Dimash a filmbeli zárándokokkal (jobbán a producer, az édesapja)

fotó: Victor Magdeyev
forrás: [Atashka Toke](#)

Fölismeritek a zenét? – tette föl a kérdést Dimash a [közösségi oldalán](#) 4 héttel a koncert után

⁴¹ Mózes első könyve szerint amikor Ábrahám hitét Isten azzal tette próbára, hogy áldozza föl egyetlen fiát, Isten az utolsó pillanatban ezt megakadályozta, és Ábrahám egy koszt áldozott föl. A [Talmud](#) szerint ez a koszarv a zsidókat az Ábrahám fölláldozta kosra emlékezteti.

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ (Meeting with Dears)⁴²

A közönségtalálkozóra a koncert másnapján az Astana Arena jégcsarnokában került sor. A rendezvény kötetlenségét már előre jelezte a szórakoztató műsorvezetők⁴³ kiválasztása, akik 2016-ban (3 hónappal a kínai *Singer 2017*-en való berobbanása előtt) egy tévéműsorban az általuk írt, parodizált szöveggel énekeltek el Dimash-sal [Vitas Opera2](#)-jét.⁴⁴

A Habar TV (Хабар ТВ) "Vidám Idők" (ҚЫЗЫҚ Times) című,
2016. okt. 9-én vetített műsorában.
(4:05-től 7:15-ig; angol feliratozással; [magyar szövege](#))

A kazak nyelven folyt pódiumbeszélgetést angolra Dimash egyik háttér-énekes, barátja, [Raszul Uszmanov](#) (Расул Усманов)⁴⁵ tolmácsolta.

A beszélgetésben szó esett az előző esti koncertről, korábbi koncertjein volt spontán pillanatokról (egy közösségi felületeken keringő, harsány nevetést kiváltó [ilyet](#) be is játszottak).

Ismét felszínre került Dimash perfekcionizmusa: véleménye szerint egy művész "halálát" jelenti, ha úgy gondolja, hogy a csúcsra jutott, nincs miért tovább törekednie.

Dimash elmondta, hogy minden dal szövegét természetesen fejből tudja, mégis ragaszkodik a sugógéphez, mert fölforrósodott hangulatban hajlamos mindent elfelejteni. A kérdésre, volt-e ilyen, és mit tesz, ha a sugógépre se támaszkodhat, azt válaszolta: igen, volt; ilyenkor, kazak szöveg esetén jobb a helyzet: költői képességek kezdenek felszínre törni.⁴⁶ Példaként egy kínai koncertjét idézte föl, amikor a közönsége kedvéért megtanult egy kínai dalt, de a színpadon egy sorra se tudott visszaemlékezni, hát énekelte úgy, ahogy eszébe jutott. A kínaiak úgy gondolták kazakul énekel, a kazakok meg hogy kínaiul.

A világhálót leginkább a hazai események követésére használja; ha otthon van személyesen tartja a kapcsolatot a rokonaival, barátaival. Reakcióvideókat kezdetben nézett, de már csak keveset; nem szeretné elbízni magát a dicséretektől.

⁴² A szintén 4 órás közönségtalálkozó 1,5 órába sűrített kivonata a Qazaqstan TV csatornáján [angol feliratokkal](#).

⁴³ A műsorvezetők: Marat Oralgazin (Марат Оралғазин) és Jerkebulan Mirzabek (Еркебұлан Мырзабек)

⁴⁴ A paródia szövege magyarul [itt](#).

⁴⁵ **Raszul Uszmanov:** a [Fiatal Közönség Zenés Színháza](#) énekes-színésze, rendező; Dimash háttér-énekes. A Kazak Nemzeti Művészeti Egyetem ([KazNUI](#)) rendezői szakán végzett; doktori képzésben vesz részt.

⁴⁶ Egy ilyen esettel magam is találkoztam: a moszkvai dupla koncertje első napján (2019. márc. 22-én) – és azóta se – énekelte koncerten a [Zseldirme](#)-t. Ez a [koncertvideóban](#) nem is szerepel. A videót nézve semmit nem lehet észrevenni; számomra is csak a fordításakor derült ki Dimash "költői képessége" – és a profizmusa.

A Gennagyij Golovkin bokszmérkőzése előtt énekelt himnusszal⁴⁷ kapcsolatban Dimash azt emelte ki, hogy Kazahsztán zászlaja és himnusza különleges helyre került egy nemzetközi arénában, mert a hazája, a népük semmivel se rosszabb a többinél. Köszöni mindenkinek, aki tesz az ország dicsőségéért, népe jövőjéért.

Spontán jelenet volt, amikor vietnámiak mentek a pódiumhoz, és egyiküknek – aki kazakul mondta el, hogy online tanulta a nyelvet és már másokat is tanít rá – Dimash lehajolva kezét csókolt.

Az utolsó egy hónap eseményei között megemlézték a világvallások vezetőinek találkozáján volt szereplését, a pápától kapott ajándékát és találkozását Ahmad et-Tajjeb főimámmal, aki től áldást is kapott. Ennek kapcsán kifejtette, hogy a világban évszázadok óta meglepi az embereket a kazak nép művészete. Ezen a ponton kiemelte a koncertjei állandó szereplőjét, *Tanat Szadenov* virtuóz dombra-játékost és *Olzsasz Kurmanbek* kobizost, akiknek köszönetet mondott, amiért hozzájárulnak ahhoz, hogy más országokban is megismerjék a kazak kultúrát, a kobizt és a dombrát, hiszen a mondás szerint *az igazi kazak – nem kazak, a kazak – dombra*.

Dimash és édesapja Ahmad et-Tajjeb főimámmal
forrás: [Dimash közösségi oldala](#)

Ekkor a pódiumra szólították *Abilaj Tilepbergent*, aki Dimash kezébe adott egy dombrát...

Dimash és Abilaj Tilepbergen örömmel: 1,5 perces "bemelegítés" után a **Popurrit** és Kurmangazi⁴⁸ **Adaj küjjet**⁴⁹ játszották

⁴⁷ A kazak himnusz Dimash előadásában [magyar feliratokkal](#)

⁴⁸ **Kurmangazi Szagirbajuli** (1823–1896; Құрманғазы Сағырбайұлы) neves kazak dalköltő, népi zenész (*küjisi*)

⁴⁹ A Qazaqstan TV közelebbi [felvétele](#), de ebbe sajnos a riporterek közbebeszélnek.

Ezt követően a nézők tehettek föl kérdéseket Dimash-nak. Az első kisorsolt néző, egy kazak néni azt kérte Dimash-tól, hogy énekeljen.

Dimash egy népdalt, egyik kedvencét, a **Bir Balat** (*Egy legény*) énekelte a capella ([magyar szövege](#))

Másvalaki egy Dimash-ról gyerekeknek írt cikkére kért autogramot. Egy amerikai néző kérdése: 4 óra éneklés után nem fárad-e el, nem érzi-e magát kimerültnek?⁵⁰ Ha igen, mit csinál koncert után, hogy visszanyerje az erejét? Dimash angolul válaszolt: egy 4 órás koncert számára nem túl sok⁵¹, az idő számára semmit nem jelent. A közönsége öröméért, szeretetéért, támogatásáért képes lenne akár 4 hónapig tartó előadást is tartani.

Az utolsó kérdezőnek – aki megjegyezte, hogy Dimash repertoárja igen gazdag, a kompozíciók választéka széles – azt válaszolta: a repertoárját ő maga alakította ki.

A következő részben a szüleit Dimash megszületésének napjáról, az aznapi emlékeikről, érzéseikről kérdezték.

A gyerekkorára visszaemlékezve Dimash elmondta, hogy az iskolában minden fakultatív foglalkozáson – rajz-, irodalmi kör... – igyekezett részt venni, és többféle sportot űzött. Jó fizikai állapot nélkül nagyon el lehet fáradni egy koncerten, ezért a mai napig aktívan sportol (úszik).

Kezdetektől érzi a népe támogatását, ami nélkül nem érhetne volna el a sikereit. Azt lehet olvasni, hogy Kínának köszönhetően vált világszerte ismertté. Ennek okán kifejtette, hogy amíg eljutott Kínába Kazahsztánban tanult, Kazahsztánban kapott képzést, kazakok között nőtt föl és nevelkedett, kazak kenyeret és mézet evett, kazak vizet ivott, a kazakok áldását kapta, a szülei és a családja támogatta, nekik köszönheti a sikerét. A családja nevében is köszönetet mondott Kazahsztán népének.

Dimash beszélt arról, hogy a művészpálya nem könnyű, de szép. Ugyanakkor kihangsúlyozta, hogy szerinte az emberek túlértékelik a művészi karrier fontosságát; más foglalkozások – a tanári, a mezőgazdaságban, az egészségügyben dolgozóké, a bányászoké... – is mind fontosak, őket is feltétlenül tisztelni kell.

Kifejezte háláját a tanárának, aki beállította a hangját. Ő a Kizilorda nemzetségből való, de egy ideje [Aktöbé](#)ben élő *Marat Olzsabajuli Ajtimov* (Марат Олжабайұлы Айтимов).

Megemlítette az első tanárát, *Dina Nijazovát* (Дина Ниязова) is, aki által 5 évesen előbb ismerte meg a hangjegyeket, mint a betűket.

⁵⁰ Egy szakmabeli részéről indokolt a kérdés. Aki akár csak beszélt már 3-4 órát (10-15 perc szünettel), talán megtapasztalta, hogy már ettől is "zsizsikes" (hypoxiás) lehet az agya, ő pedig nemcsak hogy nem beszél, hanem énekel, és hozzá még táncol, futkos, "ugrál" is.

⁵¹ Hogy ez mennyire így van, bizonyítja, hogy az éjfélig tartó koncert után még tartottak – ki tudja meddig – egy összejövetelt a panorámás *Inzsu* étteremben a *Kök Töbén* (Almati Gellérthegyén). ([fotók](#), [videó](#))

Köszönetet mondott a szüleinek is, akik kezdettől fogva támogatták, minden lépését figyelemmel kísérték, tanácsokat adtak, segítettek megszervezni ezt a találkozót is. Tudja, hogy minden pillanatban számíthat a támogatásukra.

A kazak nép jellegzetes vonása, hogy nagyon tisztelik a hagyományokat. A legnagyobb köszönettel "szüleit" (nagyszüleit) illette. Elmondta: gyerekkori álma, hogy a "szüleit" bemutassa egy nézőkkel teli stadionban, viharos taps kíséretében. *„Ezer köszönet nektek azért, hogy segítettetek beteljesíteni az álmomat. Mélyen meghajolok előttetek. Papa, mama ez a taps nektek szól.”* – mondta.

A záró részben először öccsét, Manszurt és a húgát, Rausant szólították a pódiumra.

Manszur megosztotta az előző napi koncerten bemutatott, bátyjának írt dal keletkezésének történetét. Minden akkor kezdődött, amikor 9. osztályos volt; szünetekben leült a zongorához. Abban az időben különböző zenészeket hallgatott, köztük [FKJ](#)-t, Stevie Wondert... Akiknek a zenéje tetszett neki, azok az ihlet forrását és példát jelentettek számára. Elkezdett zenét írni, naponta több, a kedvenc zenészei ihlette demót készített, néhány jövődöbeli szám vázát, amiket megmutatott a bátyjának is, mígnem egyszer azzal állt elő, hogy szeretne írni neki egy dalt. Megmutatta néhány szerzeményét, kiválasztotta azt, amit érdemesnek tartott közönség előtt is előadni, és megírta az előző napi koncerten bemutatott dalt. Hajnali 4-kor fejezte be.

Itt Dimash megjegyezte, hogy Manszur olyan, mint ő. 15 éves korában neki ugyanígy nem létezett az idő, akár éjjel 2-kor vagy hajnali 5-kor is teli torokból énekelt a konyhában, megfeledezve arról, hogy a család többi tagja alszik, és sokszor fölébresztette az egész családot.

Dimash húga, Rausan, aki – orvosi tanulmányokat folytat, és – nem egyszer énekelt duettet Dimash-sal⁵² úgy érzi, hogy nem olyan magabiztos a színpadon, mint a fivérei, ezért nem tudta megmondani, lesz-e még ilyen alkalom. Viszont rendszeresen részt vesz Dimash koncertjein: ő kezeli a sugógépet, ami mindenre emlékezteti Dimash-t: az adott koncert programján fölül azokra a gondolatokra, történetekre is, amiket szeretne megosztani.

A 16 éves *Nurali Bejszekozsa*⁵³ (Нұрәли Бейсеқожа) zongorista-zeneszerző, az almati Ahmet Zsubanov zenei internátus növendéke zongorán előadta *Az Univerzum fénylő csillaga* című, Dimash-nak ajánlott saját szerzeményét,⁵⁴ ami után Dimash meghívta a következő koncertjére.

⁵² Raushan és Dimash legismertebb [duettje](#), de Asztana 20. évfordulóján is [énekelték együtt](#)...

⁵³ **Nurali Bejszekozsa**: 4 éves kora óta zongorázik, 9 éves korában *Kazahsztán legfiatalabb zenészerzője* címet kapott. ([YT-csatornája](#) és a [Spotify-on](#))

⁵⁴ Ezt a darabját már előző este (inkább már éjjel), a stáb koncertet követő after partyján is eljátszotta Dimash-nak. ([Nurali ig oldalán](#))

Nurali 21 éves bátyja, Galamat kiváló dombra játékos. Híresen tehetséges testvérek; közös fellépéseiken ötvözik a klasszikus és a népzene. Mindketten komponálnak is; Galamat 100-nál több *küjt* (az elsőt 11 évesen), Nurali több mint 300 darabot, köztük olyanokat is, mint a *Béke a Földön* (Мир на земле), vagy a *Háború nélküli világ* (Мир без войны). 2021-ben Németországban mindkettőjük eredményeit *Kiváló zeneszerző* díjjal ismerték el.⁵⁵

Ezt követően Dimash fölolvasta Szultanmahmut Torajgirov⁵⁶ költő *A kazak nyelv* című versét:

Szeretem anyám nyelvét – anyanyelvem,
A tudást, 'mit megkaptam már a bölcsőben
Attól a perctől, ahogy megszülettem
Ismerős hangként csengett a fülemben.

Anyuskám ezen a nyelven ringatott,
"Kis csikóm", "életem", így babusgatott.
Az ezen a nyelven mondott első szó:
"Anyá" fejezte ki: szeretlek nagyon.

Társaimmal vidáman fogócskázva
Ezzel a nyelvvel szabadon játszottam,
Ezzel a nyelvvel tettem meg első utam
A felnőtt élet csodás világába.

Ismét hangoztatta a kazak, mint anyanyelv fontosságát:

„Úgy gondolom, helytelen lenne most nem érinteni a nyelv, az anyanyelvünk kérdését. A jövőnk tőlünk, fiatal emberektől függ. Minden nyelvhez tisztelettel kell viszonyulni. Minden nyelvet tisztelnünk kell, de nem szabad elfelejteni a kazak nyelv értékeit. Nem véletlenül mondják: *Az anyanyelv – a te kitüntetésed. Ismerheted a világ összes nyelvét, de a saját anyanyelvedet tisztelned kell!* Néhányszor elismétel-ném: *Az anyanyelv – a te kitüntetésed. Ismerd a világ összes nyelvét és tiszteld őket.* Kérdezik: miért? Nem kell megtagadnunk a tiszteletet más nyelvek, a más nemzetiségűek iránt, de kötelesek vagyunk nagy tisztelettel viszonyulni a saját anyanyelvünkhöz.”

⁵⁵ [Young Kazakh Musicians Receive Outstanding Composers Award in Germany](#) (angolul)

A testvéreket bemutató videó (oroszul): <https://www.youtube.com/watch?v=IoALlgfCUBE>

⁵⁶ [Szultanmahmut Torajgirov](#) (1893–1920; Сұлтанмахмұт Торайғыров) fiatalon, TBC-ben elhunyt kazak költő, pedagógus; részt vett az Alas mozgalomban (a mozgalomról [itt](#) a 8. oldalon). 1913–1914-ben az Ajkap (Айқап; *Kiáltás*) folyóiratban jelentek meg cikkei, köztük "A kazak nyelvű verses könyvekről" és a "Hogyan tanuljunk és tanítsunk kazak nyelven?" A nevét viseli a Pavlodari Állami Egyetem ([ToU](#))

Az anyanyelv – a békéhez hasonlóan – Dimash visszatérő témája. 2021. dec. 14-én a közösségi oldalain közzétette azt a Kínából küldött [videóüzenetét](#) a kazak nyelvről, amit az EL ARNA tévécsatorna anyanyelvről szóló sorozatának [aznapi adásában](#) is lejátszottak. Ehhez a következőt írta:

„Barátaim, nemrégiben kezdeményeztem egy projektet, ami a nyelvről szól.⁵⁷ Úgy gondolom, a fiataljainknak azon kell dolgozniuk, hogy a nyelvünk tiszta legyen, és hazánkban ne értékeljék le a nyelvünket. Segítsük és támogassuk a kazak nyelvvel fölfegyverkező testvéreinket, lehetőség szerint javítsuk ki a hibáikat, amikor elkezdenek kazakul tanulni. Az államnyelvet, vagyis az anyanyelvünket kell beszélnünk a KAZAHSZTÁN nevű földünkön, hazánkban. Legyünk büszkék a nyelvünkre.”

A találkozó vége felé azokat szólították a pódiumra, akik segítenek Dimash-nak, hogy megmutathassa a világnak a kazak lelket és erőt, mindenben támogatják őt, testvéri szeretettel törődnek vele, és hozzájárultak a sikerei eléréséhez. Ők egy szóval így jellemezték Dimash-t:

Abilaj Tilepbergen dombrás: Az egész világ fia.

Ajat Bajkazak színész⁵⁸: Szörnyű.

Olzsasz Kurmanbek kobizos: Istenadta tehetség.

Renat Gajszin zeneszerző: Dimash – ő Dimash.

Jerlan Bekcsurin zenei rendező: Csupa szív.

Őket Alina Veripija, a *The Story of One Sky* rövidfilm rendezője váltotta, akit Dimash hihetetlenül tehetségesnek tart; az ő szemében jelenleg senki nem tudja fölülmúlni a művészetét.

Ennyire "szörnyű" Dimash –
Ajat Bajkazak és Dimash
forrás: [Dimash közösségi oldala](#)

Dimash az új zenei videójának – amin 300 ember dolgozott –

bemutatóját követően – a köszönet mellett – azzal búcsúzott: *Legyen a földön béke! Legyen a földön nyugalom!*

⁵⁷ Feltehetőleg a kazak EL ARNA tévécsatorna Родной язык (*Anyanyelv*) című sorozatára utalhatott, aminek első, [2021. okt. 16-i](#) adása is Dimash-sal kezdődött.

⁵⁸ Ajat Bajkazak (Аят Байқазақ; oroszosan: Байказахов) jól énekel is, több hangszeren játszik és verseket is ír.

A NÉPI HANGSZEREK MÚZEUMÁBAN

A [múzeumot](#) 1981-ben létesítették. Jelenlegi helyén, az 1908-ban fából épült, a cári időkből fennmaradt kevés épületek egyikében 1983 óta működik. Előtte a kazakok egyik népi hangszere, egy nagyméretű kobiz jelzi az épület rendeltetését. 1990-ben *Ikilasz Dükenuliról* nevezték el. Egyik szárnyában a kazak, a másikban nemzetközi, főként türk területekről származó népi hangszereket állítottak ki. A kazak nép zenei folklórját, a hangszerek történetét hangzó és vetített képes ismertető mutatják be.

A múzeum gazdag [dombra](#)- és kobiz⁵⁹-gyűjteményéből neves *kijjsik*⁶⁰ hangszereit is kiállították, így például:

[Abaj Kunanbajuli](#)

Ahmet Zsubanov

Kumangazi Szagirbajuli⁴⁸

Dina Nurpejiszova dombrája

⁵⁹ **Kobiz:** kéthúros vonós hangszer; a dombra mellett szintén a kazakok nemzeti hangszere

⁶⁰ **Küj:** hagyományos kazak és kirgiz, kobiz, dombra vagy más népi hangszereken előadott, vagy azzal kísért műfaj. A *dombrán* előadott *küj* 2014 óta a szellemi világörökség része.

Küjsi: küj előadó, illetve szerző személy.

A változatos alakú *kobiz*oknak külön nevük is van: *narkobiz*, *kilkobiz*, *zsezkobiz*...

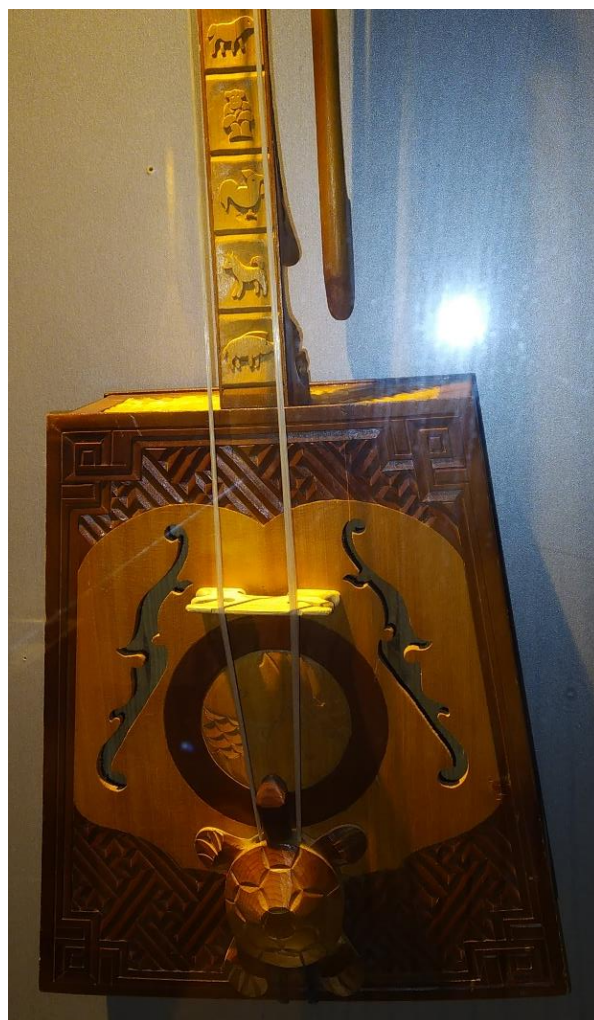
Egy műves *kilkobiz*

A kéttestű dombrának tűnő 3+2 húros hangszer neve *kosszaz*.

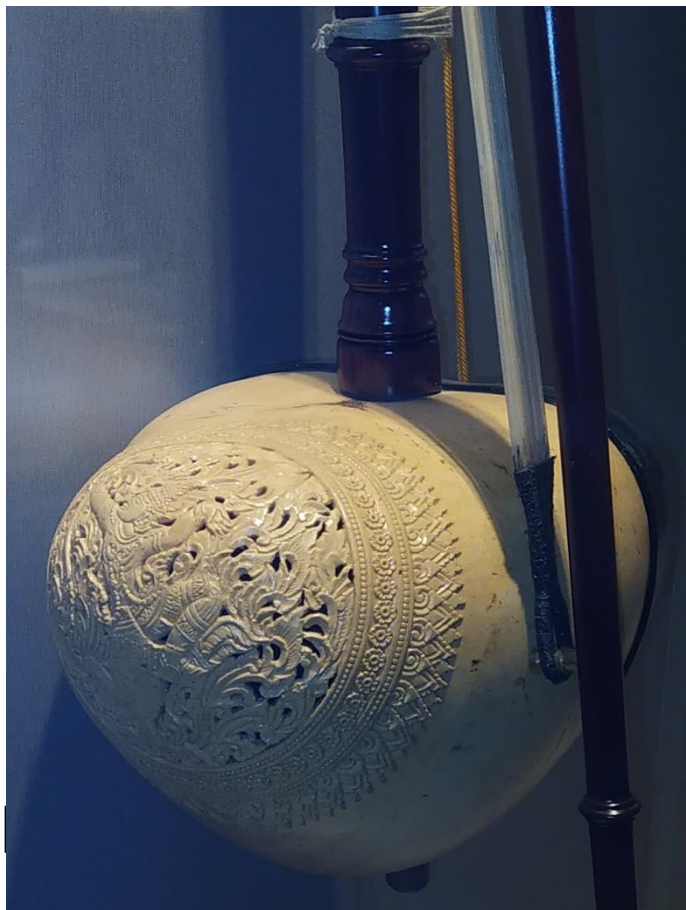

A legeltető nomád népek abból készítettek hangszert, ami a rendelkezésükre állt. Ilyen pl. a lópatából készült dob, a *tujaktasz* vagy *taj-tujak*. A menyasszony ezzel kísérte az esküvője előtt 3-4 nappal énekelt búcsúdalát. Ma már széles körben használt hangszer.

Egy, a mongolok hitvilágát tükröző *morin húr* (lófejes hegedű), nyakán a 12 kínai állatövi jeggyel, teknősbéka húrlábbal.

A mívésen – áttört faragással, intarziával, gyöngyház vagy csont berakással – díszített hangszerek arról árulkodnak, hogy mind a készítőjük, mind a használójuk szívéhez közel állt a hangszerük, a zene.

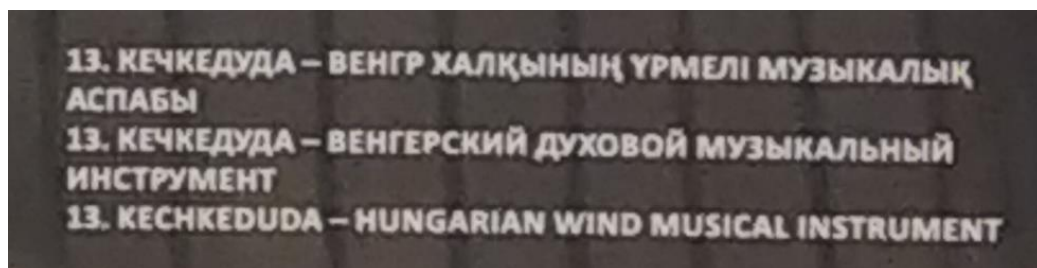

Egy koreai [hegum](#) (vonós hangszer) teste

Egy ujjur [dutar](#) (pengetős hangszer)

A kazak gyűjteményben számunkra ismerős hangszerek is láthatók, úgymint doromb, kereplő, okarina, a nemzetközi gyűjtemény egyik vitrinében pedig...

... igen, így: kecskeduda.

Ez pedig egy kazak dudu

MAGYAR VONATKOZÁSOK

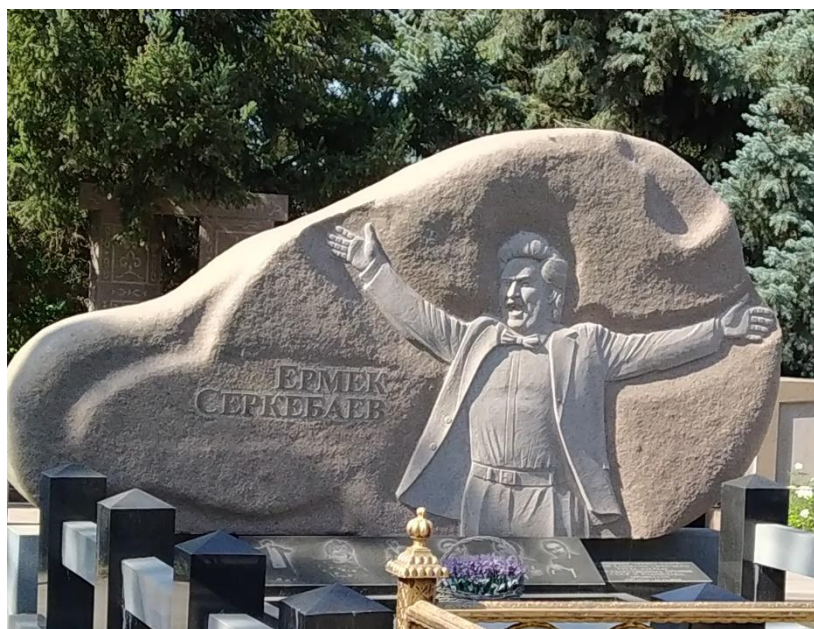
Megszokhattuk, hogy a világban mindenhol vannak magyarok, magyar emlékek, így Almatiban is. Másodmagam tervezett programjában szerepelt a kiváló magyar turkológus professzor, [Mándoky Kongur István](#) (1944–1992) sírjának fölkeresése, akinek a nevét Almatiban utca és iskola is viseli. Miután a tervünket megemlítették özvegyének, Mándoky Ongajsának, ő a tettek mezejére lépett: megszervezte ezt a programunkat, amiért végtelenül hálásak vagyunk.

Több neves kazak személyiség sírja mellett haladtunk el, így láthattuk pl. **Jermek Szerkebajev** operaénekesét is.

A koncert délelőttjén a Mándoky iskola igazgatóhelyettese, **Jerkin Matajbajev** jött értünk és vitt el a város keleti részén emelkedő Kenszaj 1-es temetőbe, ahol virágot helyeztünk a kun-magyar tudós sírjára, és társam három helyről – Karcagról, Kisújszállásról és a kettő között fekvő kun emlék-helyről – származó egy-egy maréknyi földet is, amiket ugyanonnan magával hozott vízzel is megöntöztünk.

A kazakok figyelmességére jellemző, hogy mellénk adták egyik fiatal, bájos angoltanárnőjüket, **Zsanerke Duhan**t is, ha az orosz nem lenne elegendő a beszélgetésekhez.

Jermek Szerkebajev (Ермек Серкебаев 1926–2013) – bariton, érdemes művész, zenepedagógus; 1953-ban a IV. Világifjúsági Találkozó művészeti versenyein – melyen a résztvevők között szerepelt Melis György és Szőnyi Olga is – Ilosfalvy Róbert mögött a 2. helyezést érte el. Nevezetesebb címszerepei között említhető az Abaj (Ahmet Zsubanov operája), Anyegin, Figaró... A '80-as évek közepéig a magyar rádióban is gyakorta voltak hallhatók operaáriák az ő előadásában.

Magyar vonatkozása ugyan nincs, de a Kenszaj 2-es temetőben leróttuk tiszteletünket a kazakok körében – így Dimash által is – emberként is nagyra értékelt **Batirhan Sükenov**⁶¹ emléke előtt is.

⁶¹ **Batirhan Sükenov** (Батырхан Шүкенов; 1962–2015) – énekes, szaxofonos; az A'Studio együttes tagjaként vált népszerűvé. 2000-tól szóló karriert kezdett Moszkvában. Ott érte hirtelen szívhalál. **Kuat Sildebajev** zeneszerző a Szülőföld trilógiáját (Otan ana [Отан-ана] – ami Kazahsztán második himnusza lett –, Szagim dünje [Сағым-дүние] és Amánat [Аманат]) neki írta, de a 3. darabja Batirhan váratlan halála miatt évekig feküdt, mígnem megtalálta Dimash-t; ő adta elő. (A trilógia keletkezéséről interjú olvasható a **Kuat Sildebajev** munkássága előtt tisztelgő 12 nyelvű [e-könyv](#) (magyar fejezet: 215–248. (pdf: 221–254.) o.) 221–228. (225–227.) oldalán.)

Utunk ezután a Mándoky Kongur István 3 tanítási nyelvű (kazak, orosz és angol) általános- és középiskolába vezetett. Itt az iskola igazgatónője *Kalamkasz Kalikizi Almaszbajeva* (Қаламқас Қалиқызы Алмасбаева) fogadott, aki megmutatta az iskola Mándoky emléktermét. Megindító érzés volt itt magyarnak lenni, látni hogyan őrzik Mándoky személyes tárgyait, kézíratait, publikációit ebben a kis múzeumban.

Jerkin Matajbajev (Еркін Матайбаев) az iskolájuk előtt – magyar kokárdával. Az iskola csak ezen a képen látszik kicsinek; 2000 növendékét 250 tanár tanítja.

Fönt magyar ("magyijar") vezérek⁶² képei, jobbra, a vitrinben Mándoky sapanja (köntöse)

Végül az igazgatónő szobájában a rangidős tanárnő, *Lazzat Sajkenova* (Ләззат (Ляззат) Шайкенова) kazak szokás szerint kínált bennünket: teával, süteményekkel, édességekkel, salátákkal, ahol jelenlétével megtisztelt bennünket a már nyugdíjas tanár *Szaginbek Asirbekov* (Сағынбек Әшірбеков) bácsi, a kerületi idősek tanácsának *Kurmet* renddel (Becsületrend) és *Dosztik* (Барát-ság) renddel kitüntetett elnöke. Szívből köszönjük meleg a fogadtatást és a figyelmességeiket.

⁶² A magyar ("magyijar") vezérek képei: kun (IV.) László, Árpád, Töhötöm, Huba, Ond, Tas, Toraman*, Almasz**, Kond, Attila

*a hét vezér egyikeként Előd lehet, de Árpád dédunokája Tormás is lehet;

**véltetően Álmos

Lazzat Sajkenova és Szaginbek Asirbekov

A koncert előtt egy héttel nyitotta meg Blaumann Ferenc, Magyarország almati főkonzulja [Orosz István](#) grafikusművész *Grafika, plakátok, anamorfózisok* című kiállítását a Kazah Köztársaság Központi Állami Múzeumában.⁶³ A kiállítás anyagában plakátokon, [Eschert](#) idéző grafikákon túl a legérdekesebb az öt [anamorfózis](#), aminek grafikusként talán egyetlen magyar képviselője Orosz István.⁶⁴ Ő a vízszintesen fekvő kép közepére állított tükröhengeren láttatja mit, kit is ábrázolt.

Edgar Allan Poe – Orosz István ábrázolásában az almati kiállításon

⁶³ [A kiállítás megnyitójáról](#) az almati magyar Főkonzulátus oldalán.

⁶⁴ Andaházy László kertészmérnök, tájépítésznek két köztéri anamorfózis oszlopa közül az első [Gyulán](#) (A. Dürer: Ádám és Éva című rézkarca), a másik Budapest [Rákoskeresztúr központjában](#) áll.

ZENE ÉS TÖRTÉNELEM ALMATI UTCÁIN, TEREIN

Kazahsztán a világ 9. legnagyobb kiterjedésű országa, kb. 30-szor akkora, mint Magyarország (vagy mint az Európai Unió kontinentális országainak területe a skandináv országok nélkül). Méreteit szélteben a Dublin–Moszkva, hosszában a Varsó–Athén vagy Koppenhága–Nápoly távolsággal lehetne érzékeltetni. Legmagasabb csúcsa a Tien San hegység második legmagasabb csúcsa, a kazak-kirgiz-kínai hármas határon álló Han Tengri (jelentése: kb. Isten kán; 7010 m). Népessége 18 millió lélek, népsűrűsége 7 fő/km² (Magyarországé 105 fő/km²). Fővárosa 1997 óta [Asztana](#).⁶⁵

Legnagyobb városa a Budapestnél kicsit nagyobb [Almati](#),⁶⁶ a korábbi főváros, amit a kazakok Kazahsztán déli fővárosaként emlegetnek. Almati tengerszint fölötti magassága 500–1700 m (Budapesté 96-527 m).

A város környékén számtalan almafajtát termesztene, a városban viszont – noha rengeteg fasor, park tisztítja a levegőt és üdíti a lelket – a nevét adó almafákból mára az intenzív építkezések miatt csak elvétve maradt, ugyanakkor sok az örökzöld és a tölgyfa.

Több mint 100 szökőkútjával a szökőkutak városának nevezik.

Almati a zene területén 2017 novembere óta része az [UNESCO Kreatív Városok Hálózatának](#).⁶⁷ De elmondható, hogy nemcsak Kazahsztán, hanem Közép-Ázsia zenei fővárosának is tekinthető.

Beatles szobor Almati "Gellérthegyn", az 1100 m magas *Kök Töbén* ("Zöld dombon")

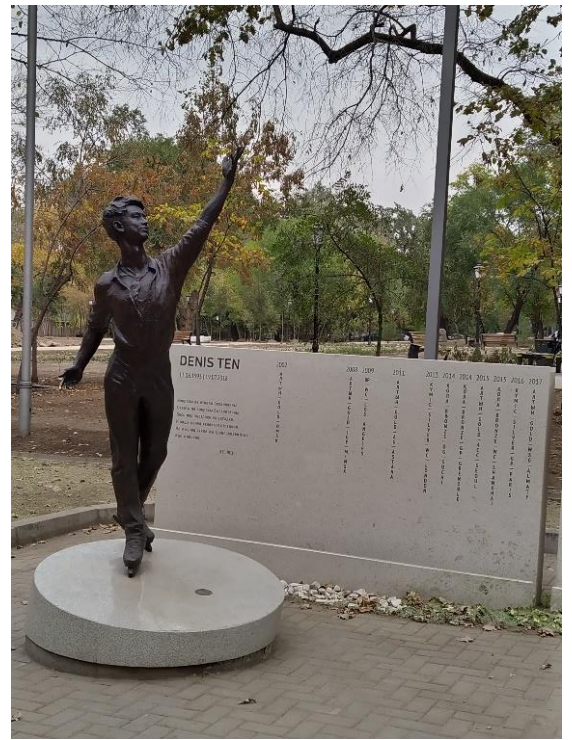
⁶⁵ Asztana jelentése: főváros; korábbi neve: Akmola

⁶⁶ Almati (jelentése: almás hely) neve a szovjet időkben Alma-Ata, a cári időkben Vernyij (jelentése: húséges).

⁶⁷ **Nem értem**, Budapest miért csak a [design területén](#) tartozik (2015 óta) ehhez az UNESCO hálózathoz?

[Viktor Coj](#) (1962–1990)
koreai származású rockzenész, költő szobra

[Denisz Ten](#) (1993–2018)⁶⁸
kazak műkorcsolyázó emlékműve

Dimash a 2017 nyári találkozásuk után Denisz igénye szerint készítette el az S.O.S. stúdiófelvételét. Denisz az erre átalakított kűrjét 2017. október 14-én, a Nizza Kupán [mutatta be](#).⁶⁹

Kurmangazi Szagirbajuli (Құрманғазы Сағырбайұлы 1818–1889) *kűjsi* szobra a Kazak Nemzeti Konzervatórium épülete mellett; előtte – stílusosan – dombra alakú szökőkúttal. Dimash a koncertjein rendszeresen játssza egyik szerzeményét, az *Adaj* című *kűjt*, [ezen a legutóbbin](#) is, de még a koncert másnapján tartott közönségtalálkozón *Abilaj Tilepbergennel* is.

⁶⁸ [Denisz Tenről és tragikus haláláról](#)

⁶⁹ Denisz óta többen versenyeztek erre a Dimash-féle S.O.S.-re, köztük a japán Honda Lucas Takeshi, aki ezzel a [kűrjével](#) 2020-ban japán junior bajnok is lett, és azóta is a [programján tartja](#). Legutóbb a grúz Nika Egadze futotta rá [rövid kűrjét Angers](#)-ban, miután pár nappal korábban megnyerte a *Denisz Ten Memorialt*.

[Abaj Kunanbajuli](#) (1845–1904) költő, énekmondó, filozófus és műfordító szobra az Abaj sugárút elején.

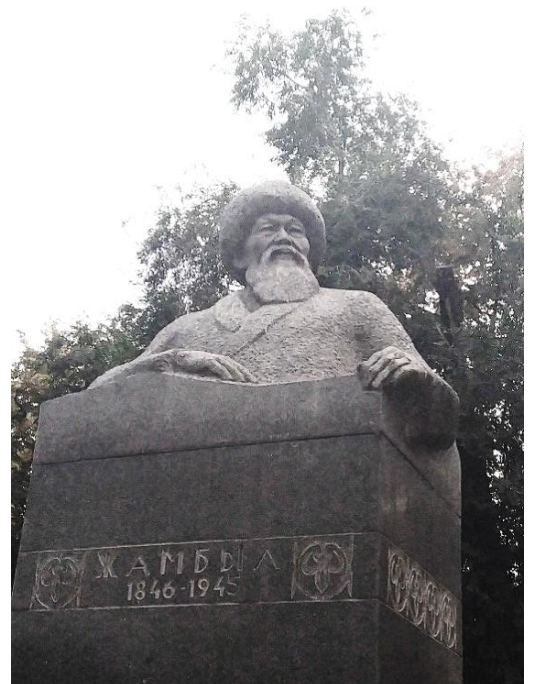
Egy idézet Abaj prózájából (a 32. szó eleje) Almati belvárosában

„A tudomány megszerzésének első feltétele, hogy akik tanulni akarnak, azok szomjazzák a tudást. A tanulásnak megvannak a maga feltételei. Ezeket ismerni kell, különben nem lehet célt érni.

Először is, keresni kell a világban egy, a megszerzett tudással megvalósítható ilyen vagy olyan érdekes dolgot, amire szükség lenne.” – az Abaj idézet (32. szó eleje)

Zsambil Zsabajuli⁷⁰ (1845–1946;), népi dalköltő és énekmondó, [akin](#) (ақын) emlékműve

Zsambil szobra az Abaj Kazak Állami Akadémiai Opera és Balett Színház melletti parkban

⁷⁰ **Zsambil Zsabajuli** (Жамбыл Жабайұлы; oroszról fordítva: Dzsambul Dzsabajev) élete végéig járta szülőföldjét, és vándorlásai közben dombrakísérettel adta elő az ismert kazak népi eposzokat, dalokat, valamint saját alkotásait. A kazak népi költők (*akinok*) hagyományos énekes előadásmódjában új műfajokkal és formákkal gazdagította a kazak költészetet. Addig szokatlan és elképzelhetetlen bátorsággal bírálta a nép elnyomóit.

Az almati Abaj Operaház az esti előadás előtt...

... és az előcsarnoka a bejárat felé nézve

Az Ujgur Zenés Színház épülete

Megrendítő az 1931–33-as éhínség (holodomor) emlékműve⁷¹

Bavirzsan Momisuli⁷² (1910–1982) szobra. A Szovjetunió hőse kitüntetését nem vette át, mert oroszított nevén szólították,

⁷¹ Erről az éhínségről érintőleges említés az [Amánat, Dimash a kazak](#) c. írás 4. oldalán.

⁷² **Bavirzsan Momisuli** (Бауыржан Момышұлы) ezredparancsnok, író. Az általa vezetett Panfilov 8. gárdahadosztályáról szól Alekszandr Bek 1944-ben írott, [A volokalamszki országút](#) (Волоколамское шоссе) című regénye, amit meg is [filmesítettek](#) Panfilov 28 gárdistája alcímmel is. Momisuli a háború alatt verseket is írt, köztük *Ана тілін ардақта* (*Tiszteld az anyanyelvet*) címmel az anyanyelvről is. Almatiban utca viseli a nevét.

Mukan Tölebaev (Мұқан Төлебаев; 1913–1960) az egykori Kazah ASzSZK himnusza – aminek dallamát 2006-ig megtartották – egyik zeneszerzőjének szobra a Zsetiszu (Hét folyó) szökőkút előtt

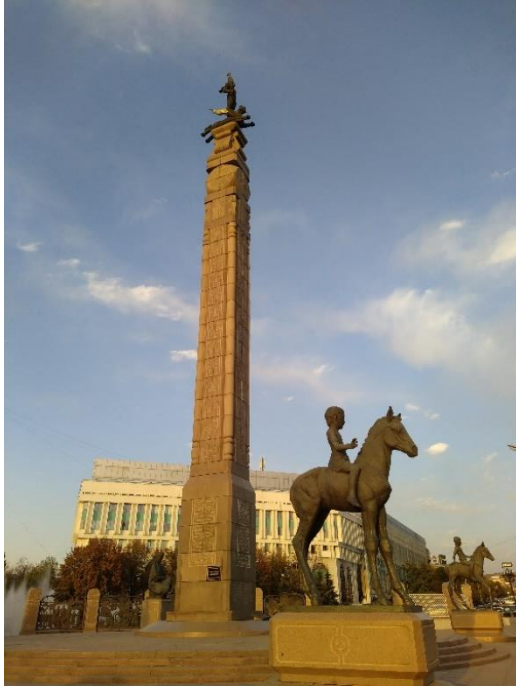

A kis esésű kaszkádban folytatódó Zsetiszu (Hét folyó) szökőkút

A [Zsetiszu](#) – Almatit is magába foglaló, Magyarországnyi területű, Kínába is átnyúló történelmi régió Kazahsztán DK-i részén. A régió nevét adó, D-DK-K-ről a [Balkas-tó](#)ba torkolló hét folyó (Ny-ról K-re): az [Ili](#), a Karatal, mellékfolyója a Kökszu (*Kék folyó*), az Akszu (*fehér folyó*), a vele párhuzamos Büjen, a [Lepszi](#) és az *Ajagöz*.

A szökőkúton a Büjen és az *Ajagöz* helyett az *Ilitől* Ny-ra folyó [Csu](#), illetve az *Ajagöztől* D-re, a *Balkastól* K-re fekvő *Szaszikkölbe* torkolló *Tentek* szerepel. A *Csu* Kirgizisztánból érkezik, és nem a *Balkas-tó*ba ömlik, hanem elszikkad a sztyeppén, csak csapadékos időszakokban éri el az *Assiköl*-medence sós vizű tavait.

A Köztársaság téren álló, Kazahsztán függetlenségének 5. évfordulóján, 1996. december 16 -án fölvavatott Függetlenségi emlékmű elrendezése valamelyest emlékeztet a budapesti Millenniumi emlékműre. (Félköríves, a középpontjában oszloppal.) Tetején Almati jelképe, az Aranyember.

Nyugati karéjának 2. reliefsje [Al-Farábi](#) korszakát (X. sz. első fele) ábrázolja. *Al-Farabi* jobbján *Muhammed-Haidar Dulati* (XVI. sz. első fele) történész ül, kicsit lejjebb kobizzal *Korkit ata*. A bal alsó sarokban a türk népek menneiei, "kék" farkastól (kék bőri) való eredetéről szóló legenda.

A nyugati 3. relief a Kazak kánság 15. századi megalakulását szemlélteti – dombrással.

A Kazahsztán XX. századi történelmét ábrázoló keleti karéj
4. reliefje az 1986. decemberi felkelésnek állít emléket.
Ekkor – mint nálunk 1956-ban – az egyetemi ifjúság állt az események élén.

1986. december 16-19-i felkelésnek emléket állító **Zseltokszan** (*December*) emlékmű a Függetlenségi emlékműtől nem messze.

Felirata a kazak himnusz⁷³ 2. versszaka: Út nyílt a jövőbe,
Tágas térségem van.
A népünk egységes,
Szabad országom van.

Kevéssé ismert a kazakok 1956-ja – a csernobili katasztrófa után alig 8 hónappal.

1986. december 16-án (már Gorbacsov idején) a szovjet Polithjuro felmentette a Kazahsztáni Kommunista Párt főtitkárát, *Dinmuamed Konajevet*, és helyébe az oroszországi Uljanovszkból a nem kazak *Gennagyij Kolbint* ültették. Ez a lépés tiltakozó tüntetéseket váltott ki, amiket a hatóságok kíméletlenül levertek.⁷⁴ Amikor Kolbin a kazak KISz "megtisztítására" készült, Moszkva leváltotta. 1989 szeptemberében *Nurszultan Nazarbajev* (a későbbi elnök) került a helyére.

ZÁRSZÓ

Az Almatiban (és környékén) töltött, programokkal teli 7 nap – ami még töményen is kevésnek bizonyult – hosszú időre föltöltött. Megértettem, Dimash miért is hív mindenkit a hazájába.

⁷³ A kazak himnusz Dimash előadásában: [magyar feliratokkal](#)

⁷⁴ A nacionalista megmozdulásnak minősített események során 2–20 ember vesztette életét, 763–1137-en megsérültek, 2212–2336 tüntetőt letartóztattak, 90-et el is ítélték. Az ifjúság egyik szószólóját, a 19 éves K. *Riszkulbekovot* halálra ítélték és kivégezték.

A kazakokat követték 1988-ban a belaruszok, 1989-ben a grúzok, '90-ben az azeriek és a tadzsikok. A lettek és a litvánok – akikről már hallhattunk – '91-ben.

1987-ben Brassóban Tőkés László temesvári református lelkész kilakoltatása váltott ki felkelést.

További információk:

[YouTube csatornája](#)

[Hivatalos híroldala](#)

[Dalszövegeinek magyar fordításai](#)

A fényképek forrása:

A dimashnews.com engedélyével:

- a Dimash közösségi oldaláról származó fényképek,
- a nem jelölt kivágások a zenei videóból.

A nem jelölt fényképek a szerző felvételei. (© Csak a hozzájárulásával használhatók föl.)

A fordításokat a szerző készítette.

A nevek átírása a magyar átírási szabályok szerint történtek.

A koncert programja az elhangzás sorrendjében:

(jelölések: **kazak**, kisfilm, **Dimash szerzeménye** illetve új szerzemény)

1. Golden (Arany)
2. **Zhalyn** (Lángoló tűz)
3. If I never breathe again (Ha nem lélegzem többé)
4. Olympico (eredeti címe: Ogni pietra; A kövek ereje)
5. 拿不走的记忆 (Kitörölhetetlen emlékek / Emlékek küzdelme; Battle of Memories)
6. Ave Maria (vokális)
7. S.O.S.
8. Знай (Tudd; Know)
9. **Ұмытылмас Күн** (Umitilmasz күн / Felejthetetlen nap; Unforgettable Day)
10. **Give me your love** (Add nekem a szerelmed)
11. **Be With Me** (Légy velem)
12. Cím nélkül (Manszur szerzeménye; angolul)
13. Fly away (Szárnyalás)
14. Любовь уставших лебедей (Mégfáradt hattyúk szerelme; Love of Tired Swans)
15. Manszur gitárszólója (Renat Gajszin szerzeménye)
16. A dombra legendája (kisfilm)
17. **Adaj küj** (dombra)
18. Дайдидау (Dajdidau; Daididau)
19. Дүрдараз (Dürdaraz / Perpatvar; Durdaraz)
20. Махаббат бер маған (Mahabbat ber magan / Adj nekem szerelmet; Give me love)
21. Елім менің (Elim Menin / Hazám; My Country)
22. Dimash hangszeres bemutatója (shaker, különféle dobok, gitárok, szintetizátor, marimba)
23. **Popurri** (dombra: Abilaj Tilepbergen, Tanat Szadenov és a Kurmangazi Zenekar)
24. Korkit ata (Dede Korkut) / a kobiz legendája (kisfilm)
25. Stranger (Idegen)
26. **The Story of One Sky** (Történet a közös mennyboltról)
27. **El amor en ti** (A te szerelmed / szereteted; spanyolul)
28. 秋意濃 (Az az ősz; Late Autumn / Autumn Strong)
29. **Qairan Elim** (Ó, jaj, hazám; Oh, My Holy Land)
30. Screaming (Sikítás)
31. Just Let It Be (Hát legyen)